

Barne- og familiedepartementet

Høringsuttalelse til Forslag til endringer i barneloven mv. – Likestilt foreldreskap og felles omsorg for barn etter samlivsbrudd

Ref.: 24/2344

Det vises til departementenes brev av 18. juni 2024 og høringsnotatet Forslag til endringer i barneloven mv. – Likestilt foreldreskap og felles omsorg for barn etter samlivsbrudd.

Reform – ressurscenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten. Reform har i hele senterets eksistens arbeidet med fedre og farskap, samliv og fedres situasjon etter samlivsbrudd, som noen av våre mest sentrale temaer.

Om Reforms hørings svar

Fedre er blitt en sosial realitet i Norge de siste 30 årene, i takt med den sterke økningen i fedrenes samvær med barna – først og fremst takket være fedres eget ønske om å være nærværende. Politisk har fedrekvoten vært den viktigste drivkraften. Det er ikke lenger mor som er den eneste omsorgsperson i familien, og det er ikke lenger bare mor som kan noe og vet noe om barn. Norske fedre bruker mye og stadig mer tid med barn, og kan og vet derfor mye om deres beste.

Fedre har legitime ønsker og krav for seg og for deres relasjon til barna. Ikke minst er det viktig for dagens fedre at relasjonen til barna respekteres og videreføres, også etter samlivsbrudd. Denne nye situasjonen er det fortsatt mange som ikke har tatt inn over seg. Det gjelder mange mødre, og det gjelder ansatte i hjelpeapparatet og andre aktører som tolker barneloven. Gjentatte undersøkelser viser at hjelpeapparat og mødre har en klar helning mot det morssjåvinistiske. Mangelen på forståelse og aksept av fedre som omsorgsgivere skaper konflikt.

Reform har jevnlig kontakt med menn i krise etter samlivsbrudd og tap av kontakt med barn, og kjenner derfor til hvor problematisk dagens lovverk og praktiseringen av det ofte oppleves. Vi vil i dette hørings svaret konsentrere oss om de lovbestemmelsene vi anser som viktigst å få gjort noe med, for å skape positive endringer for familiene, og for barna.

1. Delt bosted (delt foreldrefullmakt) som barnelovens hovedregel

Reform støtter departementets forslag om at delt bosted (i forslaget kalt delt foreldrefullmakt) gjøres til barnelovens hovedregel. Vi støtter også at kravet til «særlige grunner» for at domstolene kan idømme delt bosted bortfaller.

Begrunnelse og utdyping:

Reform hilser velkommen forslaget om at delt bosted (i forslaget kalt «delt foreldrefullmakt») skal gjøres til barnelovens hovedregel. Vi mener dette også betyr at delt bosted bør være lovens utgangspunkt, men at også andre prosentvise regler enn 50/50 skal kunne velges under bestemmelsen om foreldrenes avtalefrihet.

Fedrerevolusjonen fra 1990-tallet til i dag har fått stor betydning for hvordan samlivsbrudd håndteres. Økning av foreldre som seg imellom avtaler delt bosted er betydelig. I departementets høringsnotat framkommer det at 56 prosent av de som hadde gått fra hverandre i løpet av de to siste årene oppgir at barnet har delt bosted. Det å velge delt bosted er «mer sannsynlig dess lengre foreldrene har bodd sammen og dersom foreldrene har hatt en tilnærmet lik fordeling av husarbeidet». Utviklingen er gledelig.

Mannsutvalget påpeker i sin utredning (NOU 2024: 08) at barn av foreldre med høy eller middels inntekt oftere har delt bosted sammenliknet med barn av foreldre med lav inntekt (side 243). Delt bosted bør ikke være en løsning forbeholdt de privilegerte.

Det er gode argumenter for at delt bosted mellom foreldre skal være lovens utgangspunkt, om ikke annet bestemmes av foreldrene, samt at retten også skal ha kompetanse til å idømme delt bosted. Det har stor verdi at tette bånd og gode relasjoner til begge foreldrene opprettholdes.

I all hovedsak er det blitt lagt til grunn at dersom ikke foreldrene selv blir enige om og avtaler delt fast bosted, så vil det i utgangspunktet være til barnets beste at bostedsforelderen alene har avgjørelsesmyndigheten i de viktige spørsmålene om barnas omsorg. Men barn har rett til familieliv med begge sine foreldre, og det foreligger en rekke studier som viser sannsynlige årsakssammenhenger mellom bostedsform og gjensidig foreldreomsorg, og barnets fysiske og psykiske helse (Meland, Breidablik, Thuen, 2019). Barn som har hatt god kontakt med begge sine foreldre rapporterer bedre selvopplevd helse, bedre følelsesmessig regulering og mindre helserisikoatferd i løpet av tenårene. Også Mannsutvalget viser til tverrsnittsundersøkelser som viser at barn som har delt bosted ikke kommer vesentlig dårligere ut enn barn som bor med begge foreldrene (side 245).

Det er videre viktig at det ikke opprettholdes en forvirring om hva delt bosted (delt foreldrefullmakt) betyr når det gjelder foreldrenes avtalefrihet. Delt bosted innebærer ikke

nødvendigvis at barnet bor nøyaktig like mye hos begge foreldrene, men at begge foreldre får samme mulighet til å ta avgjørelser for barna sine.

Reform er positiv til at en ny barnelov tydeliggjør terminologien på feltet, og skiller mellom foreldrenes beslutningsmyndighet og samværsfordeling. Vi er enige med Foreningen 2 Foreldre, som tilrår at barneloven fastslår avtalefrihet mellom foreldrene. Når foreldre etter dagens lov har avtale om delt bosted står de fritt til å bestemme hvilken samværsfordeling som passer best for egne barn, om det er 50/50, 60/40 eller 70/30. Slik er også praksis. Det som er vesentlig og som også departementet vektlegger, er en felles beslutningsmyndighet.

Vi ser det som positivt at regjeringen foreslår å fjerne kravet om at det skal foreligge «særlige grunner» for å idømme delt bosted. Domstolene bør stå fritt til å bestemme bostedsordning til barnets beste i enkeltsaker.

2. Samværshindring og samværs sabotasje må møtes med effektive virkemidler

Reform mener lovforslaget ikke går langt nok for å hindre samværshindring og samværs sabotasje. Vi er enige med Foreningen 2 Foreldre, som i sitt hørings svar forsvaret at begrepet samværs sabotasje videreføres i ny lov, som et tillegg til og som en mer grov form for samværshindring. Vi støtter Foreningen 2 Foreldres forslag til tiltak for å forhindre samværs sabotasje.

Begrunnelse og utdyping:

Samværs sabotasje (i høringen kalt samværshindring) rammer først og fremst fedre, og barns forhold til sine fedre. Reform har ofte kontakt med menn i denne gruppen, og kjenner til hvor mye lidelse og sorg det skaper. Det gjelder også for barna. Tall fra SSB viser at rundt 12 prosent av samværsfedrene sier de ikke har hatt kontakt med barnet en vanlig måned (Lyngstad m.fl., 2015). Anslag viser at mellom 26.000 og 46.000 barn ikke ser faren sin en vanlig måned i Norge (Pettersen, 2017). Samværs sabotasje er med andre ord et omfattende og stort samfunnsmessig problem.

Ifølge Mannsutvalget var det i 2020 hele 30 prosent av foreldrene som ikke bodde sammen med barnet som ikke hadde jevnlig månedlig samvær (side 81).

Mange av barnas fedre i gruppen vi snakker om, opplever at avtalt samvær blir sabotert av forelderen barnet bos hos. Dette skaper mye konflikt. I mange tilfeller står foreldrene som utsettes for sabotasje helt maktesløse, uten å kunne gjøre noe for å oppnå å se barna sine. Det er spesielt urimelig at en del av dem attpåtil må betale forhøyet barnebidrag, siden barna er mer hos mor enn det som er avtalt.

Resultatet er et dårlig forhold mellom foreldrene som påvirker barna direkte, enten fordi konfliktene spilles åpent ut, eller ved at forelderen som utsettes for sabotasje, resignerer og gir opp, ikke sjelden for å skåne barnet for konflikt. Ved dette tapes også den viktige kontakten med disse foreldrene, som i all hovedsak er fedre. Samværs sabotasje som ikke blir påtalt og stanset, skaper med andre ord dype sår, vanskeliggjorte relasjoner og langvarige, ikke sjelden livsvarige, fravær av kontakt med far.

Vi støtter advokat Birgit Vinnes, som i sitt hørings svar understreker at i noen tilfeller kan samværs hindring skyldes forhold ved samværs forelderen som gir god grunn til at barnet ikke ønsker samvær, eller som tilsier at samvær ikke er til barnets beste, eksempelvis dersom barnet har vært utsatt for vold eller annen omsorgssvikt hos en samværs forelder. Som Vinnes også skriver om samværs hindring som ikke skyldes forhold ved samværs forelderen, så er samværs hindring et alvorlig problem for de barn og foreldre, som oftest fedre, som rammes.

Vinnes legger til at det også er viktig at man tør å snakke om at samværs vegring kan skyldes at barnet speiler hovedomsorgspersonens negative holdning til samværs forelderen. Reform er enig i dette.

Hindring av samvær er svært alvorlig, og krenker barnets rett til samvær like grovt som det krenker forelderen som ikke får samvær med sitt barn. I mange tilfeller grenser slik atferd fra den ene forelderen til psykisk vold, både mot barn og den andre forelderen. Psykisk vold bør bekjempes på lik linje med fysisk vold, og barn som opplever alvorlig tilknytnings- og samværs sabotasje fortjener at det settes inn adekvate og virkningsfulle tiltak for å gjenopprette samvær og tilknytningen til den andre forelderen. Barn har rett til et liv uten vold, også når volden er psykisk.

Det er behov for effektive virkemidler for å få bukt med samværs hindring og samværs sabotasje. Vi slår fast at det ikke foreligger noen konkrete forslag om skjerpede tiltak i høringsnotatet. Unntaket er et positivt forslag om å åpne for at samværs hindring kan begrunne krav om midlertidig avgjørelse, med en fire ukers rettslig frist. Reform støtter dette.

Bortsett fra dette gjenstår bare tvangsmulkt som sanksjonsmulighet, som i dagens lovtekst. Vi er enige med Foreningen 2 Foreldre, som påpeker at dette ikke fungerer tilfredsstillende, all den tid tvangsmulkt ikke innkreves av det offentlige.

Vi velger å gjengi Foreningen 2 Foreldres liste med forslag til endringer på dette området, og understreker at foreningen har omfattende erfaring, og derved bør bli lyttet til.

Dette er F2Fs forslag til endringer:

- 1) Alle inngåtte skriftlige avtaler om samvær bør automatisk være juridisk bindende. Dagens ordning hvor Statsforvalteren kan gjøre en skriftlig avtale om foreldreansvar, fast bosted og samvær tvangskraftig, krever at begge foreldre må være enige om administrativ behandling hos Statsforvalteren, og det gjør at få slike avtaler inngås via Statsforvalteren. Å gjøre alle skriftlige avtaler juridisk bindende vil kunne bidra til å redusere samværs sabotasje.
- 2) Barneloven må inneholde paragrafer som beskriver konsekvensene av ikke å etterleve en tvangskraftig avtale, rettskraftig dom eller midlertidig avgjørelse. Konsekvensene kan være økonomiske (tap av barnebidrag, stønader, eller bøter) eller i form av å miste samværsretten i sin aller ytterste konsekvens.
- 3) Omfanget av tidligere samværsbortfall innen tvangsmulkt skal vektlegges i vurderingen av faren for fremtidig samværs sabotasje.
- 4) Tvangsmulkt-nivået bør standardiseres på et merkbart nivå. Dette vil lette behandling av sakene for retten og partene. Det bør være en strengere praksis med idømmelse av sakskostnader til den parten som utfører samværs sabotasje, slik at det er nødvendig for den andre forelderen å kreve tvangsbot.
- 5) Bidragsforskriften § 9 andre ledd bør endres, slik at samværsfradraget svarer til det rettslig eller avtalemessig fastsatte samvær hvis ikke det er den samværsberettigede som selv ikke viser seriøs vilje til å følge opp samværet.
- 6) I mange saker viser man til at barnet selv uttrykker at det ikke vil se en av foreldrene (til tross for at denne er en omsorgsdyktig forelder) som et argument mot tvangsfullbyrdelse. Dette fører til at en forelder som negativt påvirker barnet til å ta avstand fra den andre forelderen vil ha et sterkt rettslig verktøy. Her bør det foreligge føringer for rettslig praksis om at domstolen skal utrede om samværsvegringen i virkeligheten skyldes negativ påvirkning/manipulering fra den andre forelderen, eller om det finnes reelle grunner for at barnet ikke ønsker samvær.
- 7) Ved langvarig eller hyppig sykdom som begrunnelse for avlyst samvær over en periode på fire uker bør det kreves legedokumentasjon for sykdommen, og samværet bør søkes erstattet.
- 8) Der en forelder fullstendig fjerner barnet fra en annen omsorgsdyktig forelder uten saklig grunn, bør det anerkjennes som barnebortføring. Mens en sak føres ved f.eks. høyesterett eller Menneskerettsdomstolen, skal det sikres mulighet for kontaktbevarende og midlertidig samvær.

9) Tvangshenting av barn må være et tilgjengelig virkemiddel i tilfellene hvor det finnes rettskraftige dommer. Det betyr at retten allerede har fastslått samvær til det beste for barna. Tvangshenting er siste utvei og må gjennomføres med hjelp av sakkyndig personale. Det vises til at det i Sverige, Finland, Danmark og Island finnes slike regler for fysisk avhenting.

Vi legger til at også advokat Birgit Vinnes har to gode innspill i sitt hørings svar til tiltak for å forhindre samværshindring, som Reform støtter (dette hørings svarets punkt 2 og 6).

3. Bostedsforeldres rett til å flytte med felles barn må begrenses

Reform er sterkt kritisk til at regjeringen ikke velger å foreslå noen ytterligere regulering av bostedsforeldres rett til å flytte med barna innenlands. En videreføring av dagens regelverk viderefører ulikeverdige foreldreskap, der foreldreansvaret er delt.

Begrunnelse og utdyping:

I likhet med samværs sabotasje, er bostedsforeldres flytting med barn uten avtale med foreldre med samværsrett, en stor belastning både for barn og forelder som blir igjen.

Etter dagens regler er det opp til bostedsforelder å avgjøre hvor i landet barnet skal bo. Den andre forelder må reise sak for å få fast bosted, dersom hen (svært ofte en far) ønsker å hindre flyttingen. Regjeringen foreslår at retten til å flytte med barna innenlands skal ligge til foreldrefullmakten. Dette betyr at gjeldende lov videreføres, slik at bostedsforelder fritt kan flytte felles barn uavhengig av den andre forelderens samtykke (§ 36). Her vektlegges verken grunnen for slik flytting som vesentlig, eller om flytting er til det beste for barnet eller ikke.

Høringsnotatet går på dette punkt mot Barnelovutvalget, som foreslo at foreldre som har foreldreansvar må være enige om flytting. Dette ville i praksis innebære at det er bostedsforelder som ønsker å flytte som må gå til sak for å kunne flytte, dersom foreldrene ikke er enige. Dagens praksis videreføres altså i lovforslaget. Vi er enige med Foreningen 2 Foreldre som påpeker at når departementet har landet på å foreslå delt bosted (delt foreldrefullmakt), så vil en videreføring av bostedsforeldres flytterett sterkt undergrave en av de mest positive effektene av dette.

Videre framstår det nærmest uforståelig at departementet angir retten til bostedsforelderens bevegelsesfrihet som en hovedgrunn til at flytting ikke foreslås regulert. Dette bryter eklatant med prinsippet om barns beste, all den tid det vi her snakker om, er retten til å ta med seg *felles barn* et annet sted i landet. Det bedrer ikke argumentasjonen at også reglene om mobilitet i arbeidslivet for å motta stønader fra NAV, samt en konstruert motsetning til samværsforelders manglende regulerte rett til å flytte (vetorett), legges til

listen over argumenter mot regulering av flytting. Slik argumenter undergraver opplevelsen av departementets vilje til å finne gode løsninger til barnas beste.

4. Andre forhold

Automatisk felles foreldreansvar

Barnelovutvalget (NOU 2020: 14) foreslo å endre loven slik at mor automatisk skulle få foreldreansvaret alene, dersom foreldrene aldri har vært gift eller bodd sammen ved barnets fødsel.

Reform er glad for at regjeringen ikke går videre med dette forslaget. I likhet med Likestillings- og diskrimineringsombudet mente vi i høringen på Barnelovutvalgets utredning, at automatisk delt foreldreansvar vil fremme et mer likestilt foreldreskap, der fars rettigheter og plikter tydeliggjøres gjennom loven. Barnet har rett til omsorg fra både mor og far, og automatisk felles foreldreansvar vil bidra til å oppfylle denne rettigheten for barnet.

Inkluderende begrepsbruk

Barnelovutvalget hadde et delt syn på behovet for en mer kjønnsnøytral begrepsbruk i lovverket. I vårt hørings svar sa Reform seg enig med den delen av utvalget som ønsket benytte et kjønnsnøytralt språk i benevnelsen av de ulike partene i foreldreskap. Vi konstaterer at dette ikke er tatt til følge av departementet, og beklager det.

Ved å bruke begreper som «fødeforelder» i stedet for «kvinnen» eller «mor», vil en også favne flest mulig familiekonstellasjoner, som bør være et mål i lovverket. Dette er spesielt relevant i tilfeller der en må skille mellom mor som har født og barnets medmor, som altså ikke har født. I tilfeller der far er den som har født (slik som transmenn som har beholdt livmor og eggstokker) vil dette også sende positive og inkluderende signaler. Lovverket bør ha et språk og benytte begreper som favner hele befolkningen.

Begreper som samværsforelder og bostedsforelder framstår som utdaterte, når en har som mål å fremme likestilte foreldreskap, og ikke minst sikre barns rett til tilknytning til begge sine foreldre. Disse begrepene opprettholder et kunstig skille mellom foreldrene, som også signaliserer at den ene forelderen er en «hovedomsorgsgiver», mens den andre ikke er det.

Vi mener det må arbeides for å finne bedre og mer dekkende begreper som gir et riktigere bilde av situasjonen til foreldre som deler og samarbeider om omsorgen av barna sine, selv om de ikke bor sammen.

Avsluttende betraktning om prosessen mot en ny barnelov

Forslaget til endringer i barneloven mv. kommer etter mange års saksbehandling.

Departementets lovforslag følger NOU 2020: 4 Ny barnelov. Høringen på ny lov finner sted

først fire år etter at Barnelovutvalget la fram sitt forslag. Sakskomplekset er mye eldre enn dette.

Vurdert ut fra hvor kontroversielle noen av emnene som nå tas opp til revisjon er, kan den sene saksbehandlingen kanskje forstås. Saker som uenighet om delt bosted, bostedsforeldres flytting med felles barn og samværs sabotasje er svært omstridt. Det krever mot for å stå opp mot sterke stemmer som tviholder på dagens lovverk.

Prosessen er likevel vanskelig å forsvare. For hvert år en ny og mer familievennlig barnelov er blitt utsatt, må det antas at hundrevis av saker er blitt avgjort basert på en lov og en lovforståelse som systematisk har undergravet fedrenes mulighet til å være med å beslutte barns beste på lik linje med mor. Tusenvis av barn kan i denne perioden ha fått en oppvekst preget av unødig fravær av en omsorgsgivende far.

Det er et klart politisk ansvar å forhindre at barn i Norge lider, og at kjent urettferdighet blir påtalt og stanset. Mange barn og voksne har trolig fått et mindre godt liv enn de kunne ha hatt, dersom lovendringene som nå foreslås hadde blitt sendt på høring tidligere. Det er derfor vanskelig å ikke karakterisere regjeringens sendrektighet som uakseptabel.

Det er av stor viktighet at loven nå får sin revisjon. Behandlingen av lovendringene må etter vårt syn foretas i denne stortingsperioden. Vi forventer at regjeringen tar ansvar for at dette skjer.

Vi er tilgjengelige for spørsmål eller videre utdyping dersom departementet ønsker dette.

Oslo, 7. september 2024

Are Saastad /s/
daglig leder

Ole Nordfjell
fagsjef

Kilder:

Lyngstad, Jan Helge m.fl.: *Hvilke foreldre har lite eller ingen kontakt med barna når foreldrene bor hver for seg?* SSB-rapport 2/2015

Meland, Breidablik & Thuen (2019). *Divorce and conversational difficulties with parents: Impact on adolescent health and self-esteem*. Scandinavian Journal of Public Health. Volume: 48 issue: 7, page(s): 743-75

NOU 2021: 14 *Ny barnelov*. Barne- og familiedepartementet

NOU 2024: 08 *Likestillingens neste steg*. Kultur- og likestillingsdepartementet

Pettersen, Camilla (2017): *Samværssabotasje*. Aschehoug